

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته مهندسی کشاورزی گرایش
ترویج و آموزش کشاورزی

تحت عنوان

بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی های شیلات استان کرمانشاه

استاد راهنما :
دکتر حسین آگهی

نگارش: حشمت مرادی

تیر ماه ۱۳۸۹

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته مهندسی کشاورزی گرایش
ترویج و آموزش کشاورزی نام دانشجو حشمت مرادی

تحت عنوان

بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی های شیلات استان کرمانشاه

در تاریخ ۱۳۸۹/۴/۱۵ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱-استاد راهنما	دکتر حسین آگهی	با مرتبه علمی	دانشیار	امضاء
۲-استاد داور داخل گروه	دکتر امیر حسین علی بیگی	با مرتبه علمی	استاد یار	امضاء
۳-استاد داور خارج گروه	دکتر موسی اعظمی	با مرتبه علمی	استادیار	امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.

سپاسگذاری

به نام حق که هیچ زبانی را یارای توصیف عظمتش نیست، پس از حمد و ستایش ایزد منان، اکنون با لطف و مدد او، کار تهیه و تدوین این پایان نامه به اتمام رسید. بر خود لازم می دانم از از استاد راهنمای بزرگوارم جناب آقای دکتر حسین آگهی که با صرف وقت و حوصله، بنده را از راهنمایی های بی دریغشان بهره مند نموده اند صمیمانه تقدیر و تشکر می نمایم، امید است که نتیجه کار، جبران بخش کوچکی از زحمات استاد ارجمندم باشد. از استاد گران قدرم جناب آقای دکتر امیر حسین علی بیگی که نقش یک مشاور و معلم دلسوز را برایم داشتند و از هیچ کمکی دریغ نداشتند، نهایت تشکر را دارم. از جناب آقای دکتر میرک زاده به جهت راهنمایی های خوبشان، از جناب آقای دکتر کیومرث زرافشانی به جهت راهنمایی های مفیدشان در تدوین پرسشنامه تقدیر و تشکر می نمایم. از جناب آقای دکتر عبدالحمیدپاپ زن، جناب آقای پروفیسور حمزه ای، جناب آقای دکتر موسی اعظمی داور خارجی و سرکار خانم مهندس مرادی نهایت تشکر را دارم. از جناب آقای مهندس جاودانه و مهندس پویا که مرا از کمکهای خوبشان بی نصیب نکرده اند کمال تشکر دارم و نیز از مدیریت محترم آموزش و ترویج شیلات استان و مدیریت امور آموزشی اداره کل تعاون استان کرمانشاه و اداره تعاون شهرستان جوانرود تقدیر و تشکر دارم و در نهایت از دوستان بسیار عزیزم جناب آقای مهندس پرویز محمدی کارشناس امور ترویجی جهاد کشاورزی، دوستان خوبم، مهندس بهرامی، مهندس باقرنسب، مهندس رحیمی و سایر دوستان و همکلاسی هایم که مرا در این پایان نامه یاری نموده اند کمال تشکر را دارم.

در پایان از همسرم به جهت حمایت های بی دریغشان و پدر و مادرم که در طول زندگی مرا از حمایتهای خودشان بی بهره نکرده اند تقدیر و تشکر می نمایم.

این پایان نامه را به فرزند عزیزم ، زانیار تقدیم می کنم.

چکیده

توسعه تعاونی های شیلات می تواند زمینه ساز اشتغال گردد، ارزش افزوده محصولات شیلاتی را فراهم نماید، جاذبه گردشگری را توسعه دهد، امنیت غذایی فراهم نماید و نهایتاً توسعه پایدار شیلات را تضمین کند. لذا هدف کلی این مطالعه، بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی های شیلات استان کرمانشاه تعیین گردید. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از انواع تحقیقات توصیفی است و بر اساس شیوه جمع آوری اطلاعات پیمایشی است، جامعه آماری در این مطالعه ۱۰۲ نفر از اعضای تعاونی های مزبور بود. نمونه آماری ۱۰۲ نفر که به روش سرشماری انتخاب شدند. ابزار گرد آوری اطلاعات پرسشنامه بود. که پس از تأیید روایی، پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون پیش آهنگ و محاسبه آلفای کرونباخ تعیین شد که ۰/۷۶، ۰/۷۹، ۰/۷۱، ۰/۷۳ و ۰/۸۶ بود. برای داده پردازی نیز از نرم افزار SPSS 13 و برای سنجش میزان موفقیت از شاخص سازی به روش تاکسونومی عددی استفاده شد. بعضی از نتایج و یافته های تحقیق نشان داد که اولاً: تعاونی های شیلات استان کرمانشاه ناموفقند. دوماً: اعضای این تعاونی ها سن و تجربه کمی دارند. سوماً: مهمترین مشکلات تعاونی های شیلات، کوتاه بودن مدت بازپرداخت وام و بالا بودن میزان اقساط اولیه و خشکسالی بود و مهمترین مشکلات بازار یابی پایین بودن تقاضا، قیمت پایین ماهی و نداشتن امکانات نگهداری بود. چهارم: بین متغیر های اصلی تحقیق (جنبه های انسانی و اجتماعی، محیط قانونی، نهادی و سیاست گذاری، میزان شناخت اعضای از اصول تعاون و عوامل اقتصادی) همبستگی قوی و معناداری وجود دارد. همچنین همبستگی قوی بین میزان دانش فنی اعضای، آموزش، تشکیل مجمع عمومی، بازار یابی، کاهش هزینه های تولید، مشورت مدیران شرکت در تصمیم گیریهای مختلف با اعضای حمایت های مشاوره ای و آموزشی نهاد های دولتی، وجود متخصصان شیلات در تعاونی شیلات، رفع نیازهای اعضای، مدت فعالیت مؤثر در تعاونی، میزان سرمایه اولیه اعضای، سطح سواد اعضای، تعداد مشاوره های مهندسی شیلات، فاصله تعاونی تا بازار فروش، مشارکت، سن اعضای، میزان تجربه اعضای، میزان درآمد و انگیزه عضویت در تعاونی با میزان موفقیت تعاونیهای شیلات وجود داشت. تحلیل رگرسیون متغیرهای تحقیق حاکی از آن است که همبستگی میان متغیر های مستقل و وابسته بالا است و ضریب تعیین برابر ۵۱٪ بود بنابراین $R=0.728$, $R^2=0.51$ است.

کلید واژه ها: تعاونی شیلات، موفقیت، عوامل انسانی، عوامل اقتصادی، محیط قانونی، نهادی و سیاست گذاری، اصول تعاون.

فهرست مطالب:

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۱-۱-۱-۱	مقدمه.....
۱-۲-۱	بیان مسئله.....
۱-۳-۱	ضرورت و اهمیت تحقیق.....
۱-۴-۱	اهداف تحقیق.....
۱-۵-۱	محدوده های تحقیق.....
۱-۵-۱-۱	جغرافیایی.....
۱-۵-۱-۲	موضوعی.....
۱-۵-۱-۳	زمانی.....
۱-۶-۱	محدودیت های تحقیق.....
۷	فصل دوم: پیشینه نگاشته ها.....
۱-۲-۱	مقدمه.....
۱-۲-۲	سیمای مختصر استان کرمانشاه.....
۱-۲-۲-۱	مشخصات جغرافیایی.....
۱-۲-۲-۲	مرفولوژی منطقه.....
۱-۲-۲-۳	آب و هوا.....
۱-۲-۲-۴	رودخانه های مهم استان.....
۱-۲-۲-۵	استعدادها و پتانسیلهای پرورش ماهی استان.....
۱-۲-۲-۶	وضعیت شیلات استان کرمانشاه.....
۱-۳-۲	تاریخچه آبرزی پروری.....
۱-۴-۲	سیر صید آبریان و تحولات نظام بهره برداری.....
۱-۵-۲	پیدایش شرکتهای تعاونی صیادان ماهی.....
۱-۶-۲	محاسن پرورش ماهی.....
۱-۷-۲	اصول و زمان صید ماهی.....
۱-۸-۲	زمان صید و بهره برداری از حوضچه ها.....
۱-۹-۲	نظریه های موجود درباره تعاونی.....
۱-۱۰-۲	انواع نظریه های تعاونی از نظر بوشچر.....
۱-۱۱-۲	اصول مکاتب تعاونی.....
۱-۱۲-۲	اهداف کلی برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران.....
۱-۱۳-۲	اهداف کمی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران.....
۱-۱۴-۲	اهداف و مقاصد اصلی و بنیادی تعاونی.....
۱-۱۵-۲	اهداف تعاونی در قانون بخش تعاونی جمهوری اسلامی ایران.....
۱-۱۶-۲	اهداف نهایی و واسطه ای تعاونی های شیلات.....
۱-۱۷-۲	محیط قانونی، نهادی و سیاستگذاری تعاونی ها.....
۱-۱۸-۲	وظایف و ارتباطات در تعاونی ها.....
۱-۱۸-۲-۱	مسئولیت های هیئت مدیره.....
۱-۱۸-۲-۲	وظایف اتحادیه های تعاونی.....

۱۸	۲-۱۸-۳-مسئولیت های اعضا
۱۸	۲-۱۸-۴-مسئولیت های مدیرعامل
۱۸	۲-۱۹-سلسله مراتب و روند دمکراتیک در تعاونی ها
۱۹	۲-۲۰-مشارکت و مداخله دولت در تعاونیها
۱۹	۲-۲۱-ساختار اداری تعاونی ها
۱۹	۲-۲۲-مدیریت در تعاونیها
۱۹	۲-۲۳-تئوریهای مدیریت تعاونی ها
۲۰	۲-۲۴-مدیریت شیلات
۲۰	۲-۲۵-نکات فنی در پرورش ماهی قزل آلا(سیستم مدار بسته)
۲۲	۲-۲۶-آموزش در تعاونیها
۲۲	۲-۲۷-اقتصاد بخش تعاون
۲۳	۲-۲۸-راههای توسعه اقتصادی در کشورهای مختلف
۲۳	۲-۲۹-نقش اقتصاد بخش تعاون در فرایند توسعه برخی کشورها
۲۳	۲-۳۰-نقش تعاونی در توسعه اقتصادی
۲۴	۲-۳۱-ره آورد اقتصاد تعاونی
۲۴	۲-۳۲-بازاریابی
۲۴	۲-۳۲-۱-اصول بازاریابی
۲۵	۲-۳۲-۲-اهداف بازاریابی
۲۵	۲-۳۳-عملکرد موجود بخش تعاونی
۲۵	۲-۳۴-مشکلات تعاونی در کشورهای در حال توسعه
۲۵	۲-۳۵-مشکلات بخش شیلات
۲۶	۲-۳۶-راهکارهای اجرایی برای خالص شدن تعاونی ها به منظور موفقیت در چالش های جهانی
۲۶	۲-۳۷-چه وقت تعاونی بهترین کارآیی را دارد؟
۲۶	۲-۳۸-مولفه های یک تعاونی موفق چیست؟
۲۶	۲-۳۹-تعاونی های موفق و دلیل موفقیت آنان
۲۷	۲-۴۰-علت های موفقیت و شکست تعاونی های شیلات و آبزیان
۲۷	۲-۴۱-سوابق نظری تحقیق
۳۱	۲-۴۲-چار چوب مفهومی تحقیق
۳۲	فصل سوم: روش تحقیق
۳۳	۳-۱-مقدمه
۳۳	۳-۲-روش تحقیق:
۳۳	۳-۳-فرضیه های تحقیق
۳۳	۳-۴-متغیر های تحقیق
۳۴	۳-۵-جامعه آماری
۳۴	۳-۶-حجم نمونه و روش نمونه گیری
۳۵	۳-۷-ابزار جمع آوری داده ها (ابزار تحقیق)
۳۵	۳-۸-تعیین روایی پرسشنامه
۳۵	۳-۹-تعیین پایایی پرسشنامه

۳۶	۱۰-۳-روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۳۶	۱۱-۳-تعاریف عملیاتی واژه گان.....
۳۷	فصل چهارم: یافته های تحقیق .....
۳۸	۱-۴-تحلیل توصیفی داده ها.....
۳۸	۱-۴-۱-بررسی ویژگیهای فردی اعضای تعاونی های شیلات.....
۳۸	۱-۴-۱-۱-وضعیت سن.....
۳۸	۱-۴-۱-۲-شغل اصلی اعضا.....
۳۹	۱-۴-۱-۳-وضعیت تحصیلات.....
۳۹	۱-۴-۱-۴-میزان تجربه کار در شیلات.....
۳۹	۱-۴-۱-۵-درآمد ماهیانه اعضا.....
۴۰	۱-۴-۱-۶-مدت فعالیت مؤثر اعضا در تعاونی.....
۴۰	۱-۴-۲-مشکلات تعاونی های شیلات.....
۴۰	۱-۴-۲-۱-مشکلات اصلی تعاونی شیلات.....
۴۱	۱-۴-۲-۲-مشکلات مربوط به بازار و بازار یابی.....
۴۱	۱-۴-۳-پروژه هایی که موجب موفقیت تعاونی خواهد شد.....
۴۲	۱-۴-۴-بررسی عوامل انسانی.....
۴۲	۱-۴-۱-۴-میزان مشارکت اعضا در کلاسهای آموزشی.....
۴۲	۱-۴-۲-۴-انگیزه عضویت در تعاونی شیلات.....
۴۳	۱-۴-۳-۴-مشارکت کلی اعضا در امور تعاونی.....
۴۳	۱-۴-۴-۴-رضایت از عملکرد اداره تعاون شهرستان محل فعالیت.....
۴۴	۱-۴-۵-۴-دانش فنی اعضا.....
۴۴	۱-۴-۶-۴-بررسی کیفیت آموزشهای فنی و تخصصی.....
۴۵	۱-۴-۵-۴-بررسی میزان شناخت اعضا از اصول تعاون.....
۴۵	۱-۴-۶-۴-بررسی محیط قانونی، نهادی و سیاست گذاری تعاونی.....
۴۶	۱-۴-۱-۶-تأثیر قوانین جاری تعاونی در موفقیت تعاونی ها.....
۴۶	۱-۴-۲-۶-بررسی عوامل نهادی.....
۴۷	۱-۴-۳-۶-بررسی عوامل سیاستگذاری.....
۴۷	۱-۴-۷-عوامل مالی و اقتصادی.....
۴۸	۱-۴-۱-۷-ارزیابی مهارتهای مالی مدیرعامل از نظر اعضا.....
۴۹	۲-۴-تحلیل داده ها با استفاده از روش تاکسونومی عددی، تحلیل همبستگی و تحلیل رگرسیون.....
۴۹	۲-۴-۱-بررسی میزان موفقیت تعاونی های شیلات استان کرمانشاه.....
۴۹	۲-۴-۱-۱-سنجش سطح موفقیت.....
	۲-۴-۱-۲-تجزیه و تحلیل شاخص های موفقیت و رتبه بندی تعاونی ها با استفاده از روش تاکسونومی عددی:.....
۵۱	۲-۴-۱-۳-اولویت بندی شاخص های تعاونی هادر آن زمینه فعالیت دارند.....
۵۵	۲-۴-۱-۴-سطوح موفقیت هر کدام از تعاونی های شیلات استان کرمانشاه.....
۵۵	۲-۴-۱-۵-طبقه بندی تعاونی های شیلات به دو گروه موفق و ناموفق.....

۴-۲-۱-۶- بررسی وضعیت تعاونی های شیلات از جهت ارائه خدمات در زمینه هر کدام

از شاخص های موفقیت.....	۵۶
۴-۲-۱-۷- وضعیت هر تعاونی از جهت میزان دستیابی به شاخصهای موفقیت.....	۵۷
۴-۲-۱-۷-۱- تعاونی شیلات سفید برگ از شهرستان جوانرود.....	۵۷
۴-۲-۱-۷-۲- تعاونی شیلات اسلام آباد غرب.....	۵۷
۴-۲-۱-۷-۳- تعاونی شیلات پاتاق (سرپل ذهاب).....	۵۸
۴-۲-۱-۷-۴- تعاونی شیلات دیره از شهرستان گیلانغرب.....	۵۸
۴-۲-۱-۷-۵- تعاونی شیلات کلاشک از شهرستان گیلانغرب.....	۵۸
۴-۲-۱-۷-۶- تعاونی شیلات داریان از شهرستان پاره.....	۵۸
۴-۲-۱-۷-۷- تعاونی باقر آباد از شهرستان کرمانشاه.....	۵۸
۴-۲-۱-۷-۸- تعاونی شیلات قصر شیرین.....	۵۹
۴-۲-۱-۷-۹- تعاونی شیلات سنقر.....	۵۹
۴-۲-۲- بررسی همبستگی متغیر های مستقل با متغیر وابسته.....	۵۹
۴-۲-۱- بررسی ویژگی های فردی.....	۵۹
۴-۲-۲- بررسی همبستگی عوامل اقتصادی با موفقیت تعاونی ها.....	۵۹
۴-۲-۳- بررسی همبستگی عوامل انسانی با موفقیت تعاونی.....	۶۰
۴-۲-۴- بررسی همبستگی محیط قانونی، نهادی و سیاست گذاری.....	۶۱
۴-۲-۳- آزمون فرضیه های تحقیق.....	۶۲
۴-۲-۴- تحلیل رگرسیون.....	۶۴
فصل پنجم: خلاصه، نتیجه گیری و پیشنهادات.....	۶۶
۵-۱- خلاصه.....	۶۷
۵-۲- نتیجه گیری.....	۶۷
۵-۳- پیشنهادات.....	۶۹
۵-۴- پیشنهاد برای مطالعات آتی.....	۷۰
فهرست منابع.....	۷۱
فهرست جداول و نمودارها	
جدول (۱-۳): جامعه آماری و وضعیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه (۱۳۸۸).....	۳۴
جدول (۲-۳): تعداد تعاونی های فعال شیلات مورد مطالعه (نمونه آماری) با ذکر نوع فعالیت و تعداد اعضا.....	۳۵
جدول (۳-۳): تعیین میزان پایایی پرسشنامه برای هر کدام از متغیر های تحقیق.....	۳۵
جدول (۱-۴): توزیع فراوانی اعضای تعاونی های شیلات از نظر سن.....	۳۸
جدول (۲-۴): توزیع فراوانی اعضای تعاونی های شیلات از نظر وضعیت شغلی.....	۳۸
جدول (۳-۴): توزیع فراوانی اعضای تعاونی های شیلات از نظر سطح تحصیلات.....	۳۹
جدول (۴-۴): توزیع فراوانی اعضای تعاونی های شیلات از نظر تجربه کار در شیلات.....	۳۹
جدول (۵-۴): توزیع فراوانی اعضای تعاونی های شیلات از نظر کل در آمد ماهیانه.....	۴۰
جدول (۷-۴): توزیع فراوانی اعضای تعاونی های شیلات از نظر مدت فعالیت مؤثر در تعاونی.....	۴۰
جدول (۸-۴): رتبه بندی مشکلات اصلی تعاونی شیلات از نظر اعضا.....	۴۱
جدول (۹-۴): رتبه بندی مشکلات مربوط به بازار یابی در تعاونی شیلات از نظر اعضا.....	۴۱
جدول (۱۰-۴): رتبه بندی پروژه هایی که موجب موفقیت تعاونی می شود.....	۴۲

- جدول (۴-۱۱): ارزیابی میزان مشارکت اعضاء در کلاسهای آموزشی..... ۴۲
- جدول (۴-۱۲): توزیع فراوانی اعضاء تعاونی های شیلات از نظر انگیزه عضویت آنان در تعاونی..... ۴۳
- جدول (۴-۱۳): بررسی میزان مشارکت اعضاء تعاونی های شیلات استان کرمانشاه در امور مختلف..... ۴۳
- جدول (۴-۱۴): بررسی رضایتمندی اعضاء از عملکرد اداره تعاون شهرستان محل فعالیت..... ۴۴
- جدول (۴-۱۵): بررسی میزان دانش فنی اعضاء تعاونی های شیلات استان کرمانشاه در امور مختلف..... ۴۴
- جدول (۴-۱۶): بررسی کیفیت آموزشهای فنی و تخصصی..... ۴۵
- جدول (۴-۱۷): میزان شناخت اعضاء از اصول تعاون..... ۴۵
- جدول شماره (۴-۱۸): بررسی تأثیر قوانین جاری تعاونی در موفقیت تعاونی..... ۴۶
- جدول شماره (۴-۱۹): بررسی تأثیر عوامل نهادی در موفقیت تعاونی ها..... ۴۶
- جدول شماره (۴-۲۰): بررسی تأثیر عوامل سیاستگذاری در موفقیت تعاونی ها..... ۴۷
- جدول شماره (۴-۲۱): رفع اختلاف مقیاس متغیرهای اقتصادی با استفاده از روش تقسیم بر میانگین و وزن دهی به مقادیر رفع اختلاف مقیاس شده..... ۴۷
- جدول (۴-۲۲): ارزیابی مهارتهای مالی مدیرعامل از نظر اعضاء..... ۴۹
- جدول (۴-۲۳): رفع اختلاف مقیاس شاخص ها و محاسبه مقدار رفع اختلاف مقیاس شده با استفاده از روش تقسیم بر میانگین و محاسبه مقدار شاخص پس از وزندگی..... ۵۰
- جدول (۴-۲۴): سطح بندی تعاونی های شیلات استان کرمانشاه با عددی استفاده از تکنیک تاکسونومی..... ۵۲
- جدول (۴-۲۵): اولویت بندی شاخص ها یی که تعاونی ها در آن زمینه فعالیت دارند..... ۵۵
- جدول (۴-۲۶) سطوح موفقیت هر کدام از تعاونی های شیلات استان کرمانشاه از جهت میزان دستیابی به شاخص های موفقیت..... ۵۵
- جدول (۴-۲۷): طبقه بندی تعاونی های شیلات بر اساس میانگین سطح موفقیت به دو گروه موفق و ناموفق..... ۵۶
- جدول شماره (۴-۲۸): بررسی وضعیت تعاونی های شیلات استان کرمانشاه از جهت ارائه خدمات در زمینه هر کدام از شاخص های موفقیت..... ۵۷
- جدول (۴-۲۹): جدول همبستگی ویژگیهای فردی اعضاء و تعاونی با موفقیت تعاونی..... ۵۹
- جدول (۴-۳۰): جدول همبستگی متغیرهای عوامل اقتصادی با موفقیت تعاونی..... ۶۰
- جدول شماره (۴-۳۱): همبستگی متغیرهای عوامل انسانی با موفقیت تعاونی..... ۶۰
- جدول شماره (۴-۳۲) همبستگی میزان رضایت مندی اعضاء با موفقیت تعاونی..... ۶۱
- جدول شماره (۴-۳۳) همبستگی متغیرهای محیط قانونی، نهادی و سیاست گذاری با موفقیت تعاونی..... ۶۲
- جدول (۴-۳۴): همبستگی متغیرهای مستقل مربوط به فرضیه های تحقیق..... ۶۳
- جدول (۴-۳۵): متغیرهای مؤثر بر موفقیت تعاونی های شیلات بر اساس تحلیل رگرسیون گام به گام..... ۶۴
- جدول (۴-۳۶): ضریب همبستگی چند گانه و ضریب تعیین متغیرهای پیش بین..... ۶۵

فصل اول

کلیات تحقیق

شیلات و ماهیگیری یکی از زیر بخشهای منابع طبیعی بوده که می تواند نقش مؤثری در رشد اقتصادی کشورها داشته باشد. امروزه ماهی به طور متوسط ۱۶ درصد از پروتئین مورد نیاز جهان را تأمین می کند این مقدار معادل پروتئین حاصله از ۶۰۰ میلیون رأس گاو می باشد. در ژاپن بیش از ۲۰ درصد گوشت مصرفی مردم از طریق مصرف ماهی تأمین می شود. تولید جهانی آبریان در دهه های اخیر رشد چشمگیری داشته است که این امر مرهون توسعه فعالیتهای آبریز پروری می باشد. آبریان نزدیک به یک چهارم عرضه ی جهانی پروتئین حیوانی مورد نیاز انسان را تأمین می کنند (Jumes, 2008). در سالهای اخیر با رشد روز افزون جمعیت و محدودیت منابع تأمین غذا، سوء تغذیه در جوامع انسانی رو به افزایش است و استفاده از کلیه منابع تأمین غذا بسیار ضروری است و آبریز پروری به عنوان صنعت استفاده از آب در تأمین نیاز غذایی و پروتئین جامعه نقش اساسی دارد (شاهرخ، ۱۳۸۵). مهمترین نقش بخش ماهیگیری در اقتصاد توسعه یافته یا در حال توسعه، ایجاد فرصتهای شغلی، درآمد و تحصیل ارز است. تولید جهانی آبریان از ۲۰ میلیون تن در سال ۱۹۴۰ به بیش از ۱۳۰ میلیون تن در سال ۲۰۰۸ رسیده است (تکریمی، ۱۳۸۷). مصرف عمده ی آبریان از طریق صید تأمین می شود و بهره برداری از طریق آبریز پروری در حال حاضر ۱۰٪ تولید جهانی است (Kent, 2008). امروز حدود ۵۰ میلیون نفر در جهان به ماهیگیری اشتغال دارند، که عملا همه آنها از کشورهای در حال توسعه اند (Berkes, 2001). حدود ۴۰٪ درصد از تولید سالانه دریایی در جهان، ماهی درون مرزی است (Santent, 2003). Whitmarsh (2003) اظهار داشت که تولید در کشورهای در حال توسعه منجر به مصرف بیشتر ماهی در جهان شده است. (frayer & Allut (2000) اظهار داشتند که ماهیگیری در مقیاس کوچک غیر ساحلی و پرورش ماهی دارای اهمیت اجتماعی بسیار بیشتری نسبت به ماهیگیری در ساحل است. کم توجهی زیادی در کشورهای در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته در طول دهه های گذشته از جوانب ملی و توسعه بین المللی به ماهیگیران در مقیاس کوچک شده است (Panayotou, 1982). در اغلب جوامع بزرگ ترین محرومیت پرورش دهندگان ماهی و ماهیگیران در مقیاس کوچک، موقعیت کم اجتماعی، درآمد کم، زندگی ضعیف و نفوذ کم سیاسی است (Pomeroy & Vilyamse, 1994). تصمیم گیران و دانشمندان شیلات توجه کافی به شیلات در مقیاس کوچک نشان نداده اند. بنابراین، بسیاری از ماهیگیران در مقیاس کوچک در جهان در بحرانند (Berkes et.al, 2001). مقدار عظیمی از آسیب ها شامل: ضایعات ماهی، سهام کم و اثر منفی در استفاده غیر موثر از نیروی کار و سرمایه در شیلات است و سازمان ماهیگیران به ویژه در شکل تعاونی شیلات نقش مهم در این بحران دارد (فانو، ۲۰۰۲). تعاونیهای ماهیگیری می توانند مدیریت منابع ماهیگیری، که به بهبود شرایط زندگی ماهیگیران کمک کند، بهبود ببخشد. بسیاری از ناظران متذکر میشوند که سازمان ماهیگیری که بر اساس ابتکار عمل محلی و احساس نیاز ماهیگیران شکل گرفته و مستقلند، نسبت به افراد تحمیل شده خارج از جامعه خود، بیشتر موفقند (berkes, 1986). (pollnac, 1988) بیان داشت که تعاونی های ماهیگیری به دلیل رقابت غیر عادلانه، بودجه و یارانه ناکافی، عدم همبستگی و آموزش و پرورش، فقدان رهبری، برنامه ریزی اشتباه، کسب و کار بی حد و حصر با شکست همراه بوده است. و تعاونی می تواند با حمایت بازپرداخت وام، تأمین منافع اعضا، ایزاری موثر برای حل مشکلات مربوط به پرورش دهندگان آبریان باشد. (Nodsens, 2001) اظهار داشت که تعاونی شیلات فقط در یک سال در مجمع عمومی حضور دارند و چیزی به عنوان فعالیت به جز نام آنها نیست و در حال حاضر تعداد بسیار محدودی از تعاونی شیلات قادر به برآورده کردن انتظارات اعضا خود می باشند. به اعتقاد (2008) Unal فقدان سازمان های کارآمد ماهیگیری، هنوز مشکل قابل توجهی از شیلات است. با این حال علی رغم میزان موفقیت محدود تعاونی پرورش آبریان، به نظر می رسد تعاونی مناسب ترین شکل برای غلبه بر سازمان بسیاری از مشکلات در شیلات باشد. تجربه موفق تعاونیهای صید و پرورش آبریان کشورهایی چون، کانادا، ژاپن، نیکاراگوئه و هند نشان داده است که تعاونیها در اشتغال، تولید، سرمایه گذاری، توزیع، صادرات، واردات، اعتبار، مصرف و... حضوری گسترده دارند. نگرشی بر تاریخ تحولات اجتماعی ایران نیز نشان می دهد که مردم ایران در قالب همکاریهای سنتی، دستاوردهای بسیار بزرگ داشته اند که در نوع خود درخور ستایش است (صدرالاشرفی، ۱۳۷۳). ولی با وجود کمکها و حمایتهای دولتی، بخش تعاون کشور آنچنان که شایسته آن بوده نتوانسته است نقش اساسی در توسعه کشور ایفا کند. در اروپا تعاونیها با آغاز انقلاب صنعتی و در جهت کاهش مضار سرمایه داری و کمک به افراد فقیر شکل گرفتند (طالب، ۱۳۷۹)، ولی در ایران زمانی قانون تعاون به تصویب رسید که جامعه واجد ویژگیهای اقتصادی - اجتماعی به شکلی که در غرب وجود داشت، نبود. از سوی دیگر، در جامعه غربی ایجاد تعاون بر اساس ایدئولوژی

خاصی صورت گرفت و مردم بیشتر از روی باور و اعتقاد به آن گرایش پیدا کردند، در حالی که در ایران گرایش به سمت تعاون نه از روی اعتقاد به فلسفه تعاون، که اغلب از روی اجبار یا دریافت پاداش مادی صورت گرفت (امینی، ۱۳۸۷). نهضت تعاون در تمامی کشورهای موفق در برپایی تعاونیها نهضتی مردمی تلقی شده در حالی که در ایران طلایه دار این نهضت دولت بوده است. این خود می تواند سبب شود تا مردم با شک و تردید نسبت به تعاون و اندیشه های متعالی آن بنگرند و در باور خود آن را ارگانی دولتی یا شبه دولتی با امیال سیاسی تصور کنند. در چنین شرایطی اعضا نسبت به تعاونی احساس تعلق نمی کنند و در تحقق اهداف عالی آن چندان تلاشی نمی نمایند. این چالش نیز که چرا مردم حتی در جهت منافع دولت گام بر نمی دارند، دخالت بیش از حد دولت در همه زمینه ها شاید سبب شده است که انگیزه همکاری مردم بایکدیگر نیز برای حل مشکلات کاهش یابد و آنها دولت را یگانه عامل در رفع مشکلات خود بدانند. در چنین شرایطی دولت برای پاسخگویی به این خواسته ها، عمدتاً بر وسعت عملکردی خود می افزاید و طبیعتاً می توان تصور کرد که هر چه دایره مسئولیت دولت گسترش یابد به همان اندازه ناکارآمدتر می شود و میزان نارضایتی در جامعه نیز افزایش می یابد (امینی، ۱۳۷۷). برای حل چنین معضلات اساسی در کشور لازم است مشارکت واقعی و نه نمادین مردم را در سیاستگذاری ها تأمین کرد و به تعاونیها و سایر تشکلهای اجتماعی و سیاسی و فرهنگی، به منظور دستیابی به اهداف توسعه ملی، نقش ارزنده ای واگذار کرد. بخش کشاورزی ایران برای پیشرفت خود به وجود چنین تشکلهایی نیاز اساسی دارد. با این وصف امروزه تعاونیهای زیر بخش شیلات کشور نقش زیادی در توسعه کشور ندارد و تعداد این تعاونی ها از روند نزولی برخوردار است که استان کرمانشاه نیز از این روند نزولی مستثنی نیست و هر سال تعداد تعاونیهای غیر فعال گسترش پیدا می کند. لذا ضرورت دارد قبل از انجام هر گونه اقدامی، طی یک برنامه منسجم و زمانبندی شده، نسبت به بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات اقدام نمود و در نهایت با بهره گیری از تجربیات موفق و ناموفق، موانع و محدودیت ها را بر طرف نمود و با شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت یا عدم موفقیت، عوامل موفقیت را تقویت و موانع موفقیت را بر طرف ساخت و موجبات توسعه تعاونیها و فعال شدن تعاونیهای غیر فعال را فراهم نمود. ارائه نتایج بررسی ها و تحقیقات به سیاست گذاران اقتصادی کشور و مخصوصاً پرورش دهندگان ماهی، میتواند در برنامه ریزی های مربوطه نقش مهمی ایفا نماید. این امر از طریق بررسی جنبه های گوناگون اقتصادی و اجتماعی این نوع واحدها می تواند صورت پذیرد.

۱-۲- بیان مسئله

امروزه نگرش به وظایف و اختیارات و مسئولیتهای دولت کاهش یافته و شاهد کاهش نقش دولت در امور اجرایی و جلوگیری از دخالت آن در زمینه های اقتصادی هستیم. عملکرد نامطلوب شرکتهای دولتی و نارسایی حاصل از آن موجب کاهش تصدی گری دولتی شده است. بدون تردید اینگونه می توان قضاوت کرد که تعاونی در کشورمان مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه به عنوان یک نهضت که که حرفی برای رفع مشکلات اقتصادی داشته باشد، حضور نیافت، بلکه به مثابه یک شرکت مانند سایر شرکتهای وارد قانون تجارت کشور گردید (وزارت تعاون، ۱۳۸۷). از طرفی با ایجاد واحدهای تعاونی با امکانات دولتی، زمینه ورود رانت خواری، اعمال نفوذ و تبانی به بخش تعاونی مهیا شده است. مجموعه فعالیتهای انجام شده در خصوص تعاونی ها حاکی از آن است که این نظام با موانع و مشکلات متعددی روبرو است که همواره مانع رشد تعاونی ها بوده است و از جمله آنها می توان به مواردی از قبیل: آگاهی محدود اعضا از اصول و فلسفه شکل گیری تعاونی (معصومی، ۱۳۶۷)، فقدان همبستگی میان اعضا، فقدان سرمایه گذاری، پایین بودن سطح سواد اعضا و مدیران تعاونی، فروش در خارج از تعاونی، فقدان مدیر واجد شرایط، ناکافی بودن حمایت های دولتی، عدم همکاری اعضا، عدم پذیرش مسئولیت توسط اعضا، ناآگاهی اعضا و توجه نکردن به اصول تعاونی (آئل، ۲۰۰۸)، عدم انعطاف پذیری و فقدان مهارت های مدیریتی (اکبری، ۱۳۸۴)، روابط ضعیف مدیریت (توآن، ۱۳۸۵)، منفعل بودن، منابع مالی ضعیف، داشتن بازارهای سنتی، فقدان تجربه مؤسسين در رشته ی تخصصی، عدم توجه به بازاریابی و عدم تربیت کارگران (راویتس، ۱۹۸۵) اشاره نمود. متأسفانه با وجودی که بخش تعاون بر پایه قانون اساسی یکی از سه بخش اقتصاد کشور به حساب می آید و با آنکه مسؤولان و دست اندرکاران این بخش، فعالیتهای بنیانی و فراوانی را به اجرا گذاشته اند، هنوز هم برای عامه مردم، لزوم افزایش کمی و کیفی تولیدات و خدمات تعاونی و نیز گسترش شبکه تعاونی کشور برای دسترسی تعاونی ها ضروری است. نقش شیلات نیز در کشورمان در عرصه اقتصادی، اشتغال و تأمین غذا در حال پر رنگتر شدن می باشد و شیلات در واقع گامی در جهت بهره مندی بیشتر استان ها از توسعه در مقیاس منطقه ای و ملی است که می تواند زمینه ساز اشتغال گردد، ارزش افزوده محصولات شیلاتی را فراهم

نماید، جاذبه گردشگری را توسعه دهد، امنیت غذایی فراهم نماید و نهایتاً توسعه پایدار شیلات را تضمین کند (صفی یاری، ۱۳۸۴). هر چند صیادی و آبی پروری قرن هاست در جهان سابقه فعالیت دارد، ولی تاکنون در ایران بطور قابل توجهی مورد استقبال جدی قرار نگرفته است، بطوریکه فقط ۸ درصد از کل پروتئین مصرفی خانوارهای روستایی و در حدود ۱۰ درصد از کل پروتئین مصرفی خانوارهای شهری را محصولات آبیاری تشکیل می دهد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۲). با اینکه شیلات کشور در کلیه ابعاد در حال گسترش است و جهت گیری آن در برنامه پنج ساله چهارم توسعه و حتی سند چشم انداز بیست ساله حکایت از توسعه و رشد دارد، ولی تعداد شرکت‌های تحت پوشش تعاونی شیلات در سطح کشور و استان بسیار کم است و هر سال از تعداد آنها کاسته می شود و سهم کمی در تولید، اشتغال زایی، فقر زدایی، درآمد و توانمند کردن روستاییان دارد، به طوری که تعداد تعاونی‌های شیلات کشور از ۴۷۳ تعاونی در سال ۸۰ به ۴۰۹ تعاونی در سال ۸۶ تنزل یافته و از ۳۸ تعاونی فعال استان در سال ۸۳ تنها ۱۴ تعاونی هم اکنون فعال هستند (سالنامه آماری شیلات ایران، ۱۳۸۷). حال سؤال این است، چرا با وجود حمایت‌های مالی و انسانی دولت، تعدادی از این تعاونی‌ها ناموفقند و غیر فعال شده اند؟ چه عواملی بر عدم موفقیت این تعاونی‌ها تأثیر داشته است؟ لازم به ذکر است در کشور ما و بخصوص در استان کرمانشاه با وجود قابلیت‌های فراوان از جنبه های مختلف در زمینه آبی پروری به دلیل فقر یافته های پژوهشی از بسیاری از ظرفیت ها استفاده لازم نشده است. علاوه بر آن هنگامی که تعاونی های پرورش ماهی موفق و ناموفق شناسایی شوند، با اطمینان می توان نشان داد که پرورش دهندگان و صیادان ماهی و مبتکران یا مشاوران آنها، درست عمل کرده اند یا نه، آنگاه نسبت به برنامه ها و خط مشی های کنونی بازنگری صورت گیرد و با شناسایی ویژگی های شرکت های موفق و ناموفق و تجربیات آنها، راهکارها و الگوهای مناسب برای نحوه تشکیل و اداره این گونه شرکت ها ترسیم شود.

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

کشورهای در حال توسعه تقریباً نیمی از آبیاری را تولید می کنند، ولی مصرف آنها کمتر از نصف مصرف جهانی است در حالیکه جمعیت کشورهای توسعه یافته کمتر از یک سوم جمعیت کشورهای کمتر توسعه یافته است (Baticados, 2004). بنابراین اگر سهم سرانه را در نظر بگیریم اختلاف در مصرف آبیاری در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته بسیار زیاد است (Jumes, 2008). نتایج ۳۰ سال تحقیق دانشمندان نشان می دهد که ماهی غذای سلامتی است. ماهی غذایی مقوی، سرشار از پروتئین، ویتامین و مواد معدنی است تنها منبع عمده ایست که می تواند چربی های غیر اشباع امگا ۳ با زنجیره ی بلند به نام وی-اچ-ای را در اختیار انسان قرار دهد (نصیری و رنجبر، ۱۳۸۰). اگر روزانه تنها ۳۰ گرم ماهی مصرف شود یا دو وعده غذایی در هفته با ماهی باشد بیماری های قلبی کاهش می یابد. از طرفی ثابت شده است که مصرف آبیاری استرس، لخته شدن خون و مهم تر از آن سطح چربی و پروتئین چربی دار خون را کاهش می دهد (paveles, 1989). بنا بر این مصرف آبیاری اهمیت زیادی در تأمین نیازهای غذایی انسان دارد و صید و پرورش آبیاری نیاز به گسترش دارد، از طرفی صیادان از نظر اجتماعی عقب مانده و از نظر اقتصادی بسیار فقیرند و تولیدات آنان نیز کاملاً فساد پذیر است، بنابراین در تمام مراحل کار خود نیاز به راهنمایی و مساعدت دارند و تعاونی ها بهترین سازمان برای بهبود وضعیت اقتصادی و راهنمایی ماهیگیران به حساب می آیند، چرا که می توانند از مساعدتهای مالی و فنی برخوردار باشند و میزان تولید خود را افزایش دهند. تعاونی ها می توانند به ارائه موثر خدمات بازاریابی اقدام نمایند و منجر به حذف واسطه ها شوند، (وی.فرانک، ۱۳۸۵). صیادان با بسیج منابع مالی و انسانی، در پایدار ساختن فعالیت های خود توانا می شوند، بدین ترتیب تجهیزات قابل خرید می شود، دریافت وام و پوشش بیمه امکان پذیر می گردد، مخارج عملیاتی تقسیم می شود و از تحصیل و آموزش و پویش در زمینه مدیریت ذخایر صیادی، کارایی فعالیت های شیلاتی افزایش می یابد. (اتحادیه ی بین المللی تعاونی ها، ۱۳۷۵). تعاونی های شیلات عموماً دارای سه هدف اصلی در توسعه ی امور صید و رفاه صیادان می باشند، افزایش درآمد، بهبود استانداردهای زندگی و اشتغالزایی و بالا بردن سطح عرضه غذا و پروتئین به گروههای جمعیتی و ملت های خود می باشند (میگلی نژاد، ۱۳۷۵). تعاونی های شیلات تقریباً در تمامی کشورهای جهان وجود دارد این تعاونی ها در زمینه ی صید در آبهای شور و شیرین و نیز در زمینه آبی پروری فعالیت دارند. در کانادا در سال ۱۹۹۲، تعاونی های ماهیگیری به تجدید سازمان تقریباً ده هزار نفر در بیش از ۵۵ تعاونی ماهیگیری همت گماشته و در واقع عهده دار تامین ۸٪ از بازار داخلی در خصوص محصولات حاصل از ماهیگیری و نیز بازده حاصل از پرورش آبیاری با بیش از ۱۹۰ میلیون دلار در کانادا بوده اند. در سال ۱۹۹۵ در هند حدود ۹۳۰۰ تعاونی ماهیگیری با عضویت ۹۵۶۰۰ نفر فعال بوده و این در حالی است که تعاونی های ماهیگیری ژاپن با رقمی برابر با ۶۱۹۹۵ واحد تعاونی که حدود ۳۵۰ هزار

نفر عضویت دارند، قریب به ۷۰٪ از کل ارزش تولید و فراوری ماهی در سطح ملی را به خود اختصاص دادند (وزارت تعاون، ۱۳۸۳). در کره ۸۲ تعاونی ماهیگیری با ۱۶۳۰۰۰ عضو وجود دارد که اکثر جمعیت صیادی را در بر دارد و در سال ۱۹۹۴ مسئولیت ۱۶۲۲۶۰۰ تن محصول صید را بر عهده داشتند. در نیکاراگوئه تعاونی های صید سنتی، ۶۵ تعاونی را در قالب فدراسیون سازماندهی کردند که مسئولیت صدور ۶۰ درصد از محصولات شیلاتی به ارزش ۴۰ میلیون دلار را در آمریکا بر عهده داشت (اتحادیه ی بین المللی تعاون، ۱۳۷۵). در ایران نیز به جهت دسترسی به دریاها و آزاد و منابع آبهای داخلی گسترده و سواحل مستعد آبی پروری، روند تقویت جایگاه شیلات در اقتصاد ملی از روند صعودی برخوردار است. نگاهی اجمالی به آمار سالهای اخیر واقعیتی از این صعود را آشکار می سازد. بنا بر این تولید آبزیان به عنوان منبع مهم پروتئین در آبراههای منطقه غرب کشور موجب استفاده بهینه از آبها و توسعه پایدار، اشتغالزایی، فقر زدایی از مناطق محروم روستایی و جلوگیری از مهاجرت آنها به شهرها می شود. اما به دلیل بی سوادی و کم سوادی روستائیان، عدم تجربه در زمینه پرورش ماهی و فقدان دانش بومی در این زمینه، زیاد بودن فاصله کارخانجات تولید خوراک ماهی و تأمین به موقع نهاده ها، ضرورت ایجاد تعاونی قوی و بر آمده از نیازهای واقعی کشاورزان و با همکاری خودآنان، از نیازهای اساسی این استان است. برای این منظور توانمند کردن افراد عضو تعاون و همکاری مشترک اعضا و گرداندگان تعاونی، آموزشهای مناسب و برگزاری کلاسهای دوره ای در زمینه تعاونی اثر مثبتی روی موفقیت تعاونی می تواند داشته باشد و همچنین شناخت توانایی ها و محدودیتهای تعاونیهای شیلات و آگاهی از بعضی واقعیات و نارسایی های موجود از اهمیت بسزایی برخوردار میباشد چون تعدادی از تعاونیها تنها در زمان دریافت وام و اعتبارات تعاونی هستند و پس از مدتی غیر فعال می شوند که این باعث تلف شدن سرمایه دولت می شود ضمن اینکه با بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت این تعاونیها و شناخت رفتار آنها می توان عملکرد آنها را بهبود بخشید از طرفی دیگر می توان راهکارهای مناسب در مورد کارکرد مناسب آنها ارائه داد و از تشکیل تعاونیهای ناموفق جلوگیری نمود. که امید داریم این تحقیق برای سیاستگذاران، برنامه ریزان، کارگران بخش تعاونی، دانشجویان دوره ی کارشناسی و کارشناسی ارشد بویژه حوزه ی تعاونی و رفاه اجتماعی، جامعه شناسی روستا، توسعه روستایی و... مورد استفاده و مفید واقع شود. ضمناً، تعاونیهای کشاورزی، شیلات، تعاونیهای مرغداری و سایر تعاونیهای تولیدی می توانند از نتایج این تحقیق استفاده کنند.

۱-۴-اهداف تحقیق:

۱-۴-۱- هدف کلی: هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه است.

۱-۴-۲-اهداف اختصاصی

- ۱- بررسی ویژگیهای فردی مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه
- ۲- بررسی جنبه های انسانی و اجتماعی مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه
- ۳- بررسی عوامل مالی و اقتصادی مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه
- ۴- بررسی میزان شناخت اعضا از اصول و قوانین تعاونی و تأثیر آن در موفقیت تعاونی شیلات
- ۴- بررسی محیط قانونی و نهادی و سیاست گذاری مؤثر بر موفقیت شرکتهای تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه
- ۵- بررسی میزان موفقیت شرکتهای تعاونی شیلات استان کرمانشاه
- ۶- شناسایی تعاونی های موفق از تعاونی های ناموفق
- ۷- رتبه بندی تعاونی ها از جهت میزان موفقیت

۱-۵-محدوده های تحقیق:

معمولاً در هر تحقیق علمی لازم است حدود میدان تحقیق تجربی در فضای جغرافیایی و اجتماعی در زمان تعیین شود. (ریمون، ۱۳۷۰)
(این تحقیق از جهات زیر محدود می شود:

۱-۵-۱- جغرافیایی: محدوده جغرافیایی تحقیق حاضر را، شرکتهای تعاونی شیلات استان کرمانشاه تشکیل می دهد که شامل ۹ تعاونی در ۹ شهرستان در سطح استان کرمانشاه می باشد.

- ۱-۵-۲- موضوعی: محدوده موضوعی این تحقیق، بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونیهای شیلات استان کرمانشاه می باشد.
- ۱-۵-۳- زمانی: محدوده زمانی این تحقیق، سال ۱۳۸۸ و نیمه اول سال ۱۳۸۹ بوده است.

۱-۶- محدودیت های تحقیق

مهمترین محدودیتهای این تحقیق عبارتند از:

- ۱-۶-۱- مطالعات کمی در سطح کشور در زمینه تعاونی های شیلات انجام گرفته است.
- ۱-۶-۲- صعب العبور بودن برخی از مناطق تحت بررسی و مشکلات ایاب و ذهاب و محدودیت زمانی
- ۱-۶-۳- پراکندگی جامعه آماری در سطح استان

فصل دوم

پیشینه نگاشته ها

۱-۲- مقدمه

تعاون به معنای همکاری و اشتراک مساعی در رفع نیازمندی های همگانی است (آگهی، ۱۳۸۳). ریشه واژه تعاون از لغت عربی « عون » به معنی یاری کردن و از باب تفاعل به معنی به همدیگر مساعدت کردن و همیاری نمودن گرفته شده است. معادل انگلیسی آن cooperation به معنی با هم کار کردن، همکاری، تعاون و cooperative به معنای کار گروهی برای انجام هدف مشترک می باشد. واژه ی cooperation را اولین بار رابرت اون در مقابل واژه ی رقابت (competiton) به کار گرفت. تفسیرهای گوناگونی از واژه تعاون را می توان ارائه داد، مثلاً: گروه ساده ای از مردم که داوطلبانه توافق کرده اند برای رسیدن به هدف، یعنی با گذر از ساختارهایی که روز به روز مشکل تر می شوند و حرکت به سوی ساختاری که بر پایه ی قوانین تعاونی یک کشور خاصی پی ریزی شده است با یکدیگر همکاری کنند (انصاری، ۱۳۸۵). میگی نژاد به نقل از بوگاردوس، تعاون را طریقه ای برای زندگی و فلسفه ای برای حیات و مجموعه ای از پویاها و شیوه های رفتار و در عین حال مجموعه ای از اصول و مبانی راهنمایی در زندگی فردی و اجتماعی انسان دانسته است (میگی نژاد، ۱۳۷۵). تعاونی به معنای گروهی سازمان یافته در جهت بهبود بخشیدن وضعیت اقتصادی اجتماعی تعدادی که امکانات محدودی در اختیار دارند از طریق کمکهای متقابل توسط همان گروه تامین می شود. پویا (۱۳۸۴) تعاونی را اجتماع مستقل از اشخاص می داند که به طور داوطلبانه و به منظور تامین نیازها و اهداف مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تشکیل می شود و اعضای آن سعی دارند تعاونی خود را با مالکیت مشارکتی و به شیوه ی نظارت دموکراتیک اداره نمایند. اتحادیه بین المللی تعاون (۲۰۰۴) نیز تعاونی را تشکلی مستقل از اشخاص می داند که برای رفع نیازهای مشترک اقتصادی اجتماعی و فرهنگی، به طور داوطلبانه و از طریق موسسه ای اقتصادی با مالکیت مشترک و کنترل دموکراتیک با هم متحد شده اند. به اعتقاد انصاری (۱۳۷۴) شرکت تعاونی سازمانی است اقتصادی اجتماعی که از تجمع آزادانه و داوطلبانه افراد به منظور مشارکت هر چه بیشتر، فعالیتهای خاصی را برای رسیدن به هدف مشترک اعضا انجام می دهند، چنین سازمانی به صورت دموکراتیک اداره می شود، امر آموزش به اعضا مورد توجه قرار گرفته و سرمایه لازم توسط اعضا با توجه به امکانات مالی آنها تامین می گردد و به سرمایه فوق سود محدودی تعلق می گیرد و ما بقی سود نیز به نسبت منصفانه بین اعضا تقسیم می شود. تعاونی از نظر علوم اقتصادی، شکلی سازمان یافته برای کمک به اعضای خود است که از نظر جامعه شناسی سازمانی است که در کنار سازمان های ویژه در جهت پیشبرد اهداف جامعه به کار گرفته می شود. از نظر قانون، تعاونی شخصیت حقوقی قانونمند است با حقوق و وظایف مربوط به خود و از نظر انسان شناسی، کاری است که برای حفظ جامعه و اعضایش انجام می شود (لارینکاری، ۱۹۸۵). به نظر حسینی (۱۳۷۴)، شرکت تعاونی شرکتی است که بین اشخاص حقیقی و حقوقی و غیر دولتی برای فعالیت در امر مربوط به تولید و توزیع در جهت اهداف مطرح در قانون بخش تعاون به منظور بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی از طریق همکاری و تشریک مساعی آنها با رعایت مقررات قانون تشکیل می شود. سازمانهای تعاونی نیز از گروههای دارای یک هدف واحد تا دستگاههای گسترده ی چند منظوره از شرکتهای خصوصی غیر قابل تمیز هستند با این تفاوت که چنین تعاونی هایی به صورت دموکراتیک در قبال اعضای خود مسئول هستند و توسط آنها کنترل می شوند (Copa, 1983). مفهوم و فلسفه تعاونی آن است که به تلاش و کوشش خودی بیش از حمایت و پشتیبانی بها داده شود تا از این طریق استعدادهای نهفته اعضا شکوفا گردد (Wasylyshy, 1999). از دیدگاه عمل گرایی اروپا، تعاونیها سازمان های کاملاً داوطلب هستند که نظام آن با نیت کسب منافع اقتصادی برای اعضا از طریق یک مؤسسه ی اقتصادی مشترک تدوین شده و دو معیار مهم پایه های آن را تشکیل می دهد: کمک متقابل و خود یاری (اتحادیه بین المللی تعاون، ۱۳۷۷). ژرژفوک معتقد است که شرکت تعاونی با دو عنصر پیوسته یکی اجتماعی و دیگری اقتصادی مشخص می شود، شرکت تعاونی اتحادیه هایی از افراد است که از یک طرف مشابه بودن برخی از حوائج خود را قبول نموده اند و از طرف دیگر امکان رفع و ارضای بهتر این حوائج را توسط یک مؤسسه مشترک بر طرق و وسایل فردی ترجیح داده اند (نوروز زاده، ۱۳۸۰). شرکت تعاونی در قانون شرکتهای تعاونی مصوب ۱۳۴۶ چنین تعریف شده است: شرکت تعاونی شرکتی است که از اشخاصی حقیقی و یا حقوقی که به منظور رفع نیازمندیهای